

7. Narysy istorii' arhivnoi' spravy v Ukraini / Za zag. red. I. B. Matjash ta K. I. Klymovoi'. – K.: Akademiya, 2002. – 612 s.

8. Pil'kevych S. D. Golovni etapy rozvytku arhivnoi' spravy na Ukraini (1917–1965 rr.) // Istorychni dzherela ta i'h vykorystannja. – Vyp. 3. – K., 1968. – S. 14–19.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Довжук Ігор Володимирович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри документознавства

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

e-mail: i.v.dovzhuk@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Довжук Игорь Владимирович, доктор исторических наук, профессор, профессор кафедры документоведения

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

e-mail: i.v.dovzhuk@ukr.net

DATA ON AUTHOR

Dovzhuk Igor V., Doctor of Historical Sciences, professor, professor of Document Science Department

SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University»

e-mail: i.v.dovzhuk@ukr.net

УДК 930.25(477.51) «19» (091)

АРХІВНІ УСТАНОВИ ЧЕРНІГІВЩИНИ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.

Ігнатенко М. М.

У статті аналізується історія розвитку архівних установ Чернігівщини у першій половині 20 століття. Мета: проаналізувати тенденції розвитку архівних установ та їх зв'язок з історичним краєзнавством. З'ясовано, що історія архівної справи в регіоні має глибоке коріння і активно розвивалась ще з кінця 19 ст. Велику роль

відіграла Чернігівська губернська архівна комісія, яка створила історичний архів і згуртувала краєзнавців. Плідно розвивались архіви у 20-х роках 20 ст. Архівісти брали активну участь в історико-краєзнавчому русі. Репресії 30-х років 20 століття мали вкрай негативні наслідки для подальшого розвитку архівної справи і краєзнавчих студій. Виявлено основні труднощі в питанні відновлення роботи архівних установ у повоєнний час. Автор звертає увагу на важливу роль архівів в справі розвитку історичного краєзнавства та історико-краєзнавчу діяльність архівних установ загалом. Доведено що науковий доробок чернігівських архівістів несе на собі відчутний відбиток радянської ідеології та потребує критичного аналізу.

Ключові слова: архівні установи, архівні фонди, архівісти, історичне краєзнавство.

АРХИВНЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ ЧЕРНИГОВЩИНЫ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XX СТОЛЕТИЯ

Игнатенко М. Н.

В статье анализируется история развития архивных учреждений Черниговщины в первой половине 20 столетия. Цель: проанализировать тенденции развития архивных учреждений и их связь с историческим краеведением. Выяснено, что история архивного дела в регионе имеет глубокие корни и активно развивается ещё с конца 19 столетия. Большую роль играла Черниговская губернская архивная комиссия, которая создала исторический архив и объединила краеведов. Плодотворно развивались архивы в 20-е годы 20 столетия. Архивисты принимали активное участие в историко-краеведческом движении. Репрессии 30-х годов 20 столетия имели крайне негативные последствия для дальнейшего развития архивного дела и краеведческих исследований. Определены основные трудности в вопросе возобновления работы архивных учреждений в послевоенный период. Автор обращает внимание на важную роль архивов в вопросе развития исторического краеведения и историко-краеведческую деятельность архивных учреждений в целом. Доказано, что научные исследования черниговских архивистов несут на себе существенный отпечаток советской идеологии и требуют критического анализа.

Ключевые слова: архивные учреждения, архивные фонды, архивисты, историческое краеведение.

ARCHIVAL INSTITUTIONS OF CHERNIHIV IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY

Ihnatenko M. M.

The article analyzes the history of archival institutions of Chernihiv in the first half of the 20th century. The aim is to analyse progress of the archived establishments trends and their connection with the historical study of the particular region. There was found that the history of archival affairs in the region has deep roots and has been actively developed since the late 19th century. A large role played Chernihiv provincial archival Commission, which has created a historical archive and joined local historians. Productively developed archives in 20-s of the 20 century. Archivists took an active part in the local history movement. Repression of 30s of the 20th century had extremely negative consequences for the further development of archives and history research. There were identified major difficulties in the question of resuming the work of archival institutions in the postwar period. The author pays attention to the important role of archives in the development of local history and local lore activities of archival institutions in general. There was proved, that the research of Chernihiv archivists carry a significant imprint of Soviet ideology and require critical analysis.

Key words: archival institutions, archival collections, archivists, local historical studies.

Постановка проблеми. Органічне поєднання архівістики та краєзнавства робить дуже актуальним дослідження досвіду роботи та історії розвитку архівних установ Чернігівщини. У минулому регіон мав цілком заслужену репутацію «архівного Ельдорадо» – тут зберігалась документальна спадщина Гетьманату з так званою «Генеральною малоросійською архівною» включно. За умов притаманного Російській імперії «архівного нестроєння» вона опинилась у скрутному й занедбаному становищі. Заснована з ініціативи наукової громадськості у 1896 р. Чернігівська губернська архівна комісія мала зарадити цій справі. Хронічний брак коштів і обмежені можливості не дозволили цій установі повністю реалізувати покладені на неї обов'язки, але Чернігівська губернська архівна комісія усе ж чимало зробила для збереження архівних матеріалів, їх вивчення та публікації. Вона, зокрема, спромоглась створити історичний архів, згуртувати фахівців і аматорів місцевої старовини й

виробити дослідницьку традицію, яка надалі визначала напрям розвитку архівної справи та краєзнавчих студій на Чернігівщині.

Аналіз останніх досліджень. Деякі аспекти історії розвитку архівів регіону досліджував Г. М. Курас (а саме – діяльність Чернігівської архівної комісії) [10]. В. В. Ткаченко аналізував ситуацію в регіоні у 20–30-х роках 20 століття загалом [14]. Д. С. Щедрина [15], О. Г. Мітюков [11] займались питанням щодо створення та діяльності партійних архівів. Н. О. Плетньова проводила свої розвідки в царині загальних питань радянського архівного будівництва [13]. Найбільше уваги краєзнавчій діяльності архівістів Чернігівщини приділив О. Б. Коваленко [9]. Але, нажаль, і досі відсутні узагальнюючі роботи з проблеми розвитку архівних установ регіону першої половини 20 століття. Недостатньо, на наш погляд, висвітлено проблеми архівів у воєнний та повоєнний час.

Мета: ліквідувати «інформаційний вакуум» з невирішених проблем історії розвитку архівних установ у першій половині 20 століття на Чернігівщині.

Виклад основного матеріалу. За радянських часів архівами регіону спочатку опікувались губернський і повітові Комітети охорони пам'яток мистецтва й старовини (копмиси), а згодом губернське та окружні архівні управління (губархи і окрархи). У 1923 р. було створено губернський історичний архів, який у 1926 р. здобув статус крайового (регіонального). У зв'язку з подальшими адміністративно-територіальними перетвореннями в 1932 р. сформувалось Чернігівське обласне архівне управління, якому підпорядковувались усі архівосховища краю [13, с. 63]. Водночас наприкінці 20-х рр. в Україні, як і в СРСР у цілому, було започатковано створення цілком осібної, автономної архівної системи, покликаної обслуговувати політико-ідеологічні, інформаційні, наукові та управлінські потреби правлячої Комуністичної партії. Її місцевим осередком у регіоні став партійний архів Чернігівського обкому КП(б)У, який діяв на засадах цілковитої секретності й закритості.

Архівісти Чернігівщини брали активну участь в історико-краєзнавчому русі 20-х рр. Я. М. Жданович, В. В. Дубровський, В. С. Євфимовський, П. К. Федоренко оприлюднили чимало

документальних матеріалів і ґрунтовних студій з історії регіону XVII–XX ст. [8, с. 97]. Широкого розголосу набула діяльність історико-архівного гуртка, що складався зі студентів та старшокласників і діяв на базі Чернігівського історичного архіву. Але всі ці здобутки були зведені нанівець вже на початку 30-х рр., коли згори надійшла директива «особливу увагу звернути на очищення історичних архівів від рештків соціально-чуждих і класово-ворожих, зокрема, буржуазно-націоналістичних елементів». Провідні фахівці невдовзі були усунуті від роботи і репресовані, що мало вкрай негативні наслідки для подальшого розвитку архівної справи і краєзнавчих студій. Логічним підсумком цієї політики стало підпорядкування архівних установ НКВС УРСР. У квітні 1939 р. Чернігівське обласне архівне управління було реорганізовано в Архівний відділ Управління НКВС УРСР у Чернігівській області [13, с. 67–68].

Напередодні Великої Вітчизняної війни у Чернігівському обласному державному архіві та його філіалах у Ніжині й Прилуках було зосереджено понад 6,2 тис. фондів, майже 2,3 млн. справ, у тому числі безпосередньо в обласному архіві – близько 3,3 тис. фондів, 2 млн. справ. Коли спалахнула війна, до Ульяновська було евакуйовано лише 121 фонд, 38 тис. справ радянського періоду. Найцінніші в науковому відношенні документи фактично були покинуті напризволяще [1, с. 52–53]. Під час бомбардування Чернігова наприкінці серпня 1941 р. було майже повністю знищено 4 з 6 архівосховищ обласного архіву, розташованих у центрі міста. У полум'ї пожежі загинуло понад 1,2 млн. справ, більша частина описів, бібліотека архіву, що складалась з 102 тис. томів книг і періодичних видань [16, арк. 159]. Крім того, близько 50 тис. справ було розграбовано під час окупації [4, арк. 47–52 зв.]. Втрати Прилуцького філіалу обласного архіву становили 16 тис. справ, натомість у Ніжинському філіалі було пограбовано бібліотеку та майно [5, арк. 198, 241–241 зв.]. Практично повністю були знищені міські та районні архіви області. За роки нацистської окупації у складі Чернігівської міської управи функціонувало архівне бюро, кілька співробітників якого на чолі з С. В. Екземплярським намагались зберегти і упорядкувати документальні матеріали, що уціліли під час бомбардування [1, с. 53–54].

Невдовзі після визволення Чернігівщини у вересні 1943 р. відновили свою діяльність Архівний відділ Управління НКВС УРСР у Чернігівській області, обласний архів і його філіали у Ніжині та Прилуках. Мережа міських і районних архівів була відтворена до кінця 1944 р. [13, с. 68–69]. Головні завдання визначала ухвалена ще у квітні 1943 р. НКВС УРСР «Інструкція про організацію роботи органів Управління державними архівами НКВС УРСР в районах України, звільнених від німецько-фашистських окупантів»: відновлення діяльності усіх архівних установ; виявлення і концентрація документів періоду Великої Вітчизняної війни; використання архівних документів у агітаційно-пропагандистських цілях й інтересах відбудови народного господарства; збирання матеріалів про військові злочини окупантів [11, с. 145]. Але у зруйнованому Чернігові чи не найгострішим було питання про пошук належного приміщення для обласного архіву. Тільки у вересні 1944 р. Чернігівський облвиконком прийняв постанову «Про впорядкування архівного господарства в області та розміщення обласного державного архіву», на підставі якої за архівом було закріплено колишній будинок архієпископа – пам'ятку архітектури XVIII ст., котру ще належало відбудувати [1, с. 57]. Ремонтні роботи розтягнулись на ціле десятиріччя, незважаючи на те, що в 1945 р. уряд УРСР збільшив асигнування на їх проведення. Нове приміщення було прийнято державною комісією у грудні 1953 р. і передано обласному архіву в постійне користування в квітні 1954 р. Однією з головних перешкод, що постала на заваді швидкому відновленню архівного господарства на Чернігівщині, як і в Україні в цілому, була нестача кваліфікованих кадрів, адже без участі фахівців не можна було здійснити концентрацію архівних матеріалів, впорядкування фондів, розгорнути наукові студії. Станом на 1 січня 1945 р. 4/5 співробітників уперше прийшли на роботу в архівні установи, до того ж високою залишалась плінність кадрів [12, с. 84–85]. До середини 50-х рр. цю проблему було поступово подолано, і в обласному архіві та його філіалах склався колектив фахівців з вищою освітою історичного або історико-архівного профілю, що дозволило помітно активізувати усі напрямки діяльності архівної служби.

Важливою складовою роботи архівістів Чернігівщини було збирання та концентрація документів, які становили джерельну базу для вивчення подій Великої Вітчизняної війни. У жовтні 1943 р. Чернігівський обком КП(б)У і облвиконком ухвалили постанову «Про збирання та збереження документальних матеріалів Великої Вітчизняної війни радянського народу проти німецьких окупантів» – документів діловодства установ, підприємств, організацій і кооперативних об'єднань, друкованих матеріалів (газет, листівок, журналів, брошур, книг), а також фотографій, негативів та кіноплівок періоду окупації [7, арк. 74–75]. Через рік в обласному архіві та його філіалах було сконцентровано 390 фондів, понад 16 тис. справ, 1 тис. листів з фашистської неволі, 300 письмових робіт школярів на тему: «Що я пережив під час німецької окупації», написання яких було зініційовано архівістами, значна кількість друків того часу [1, с. 56–57]. Переважна їх більшість, однак, потрапила на таємне зберігання і була розсекречена тільки протягом 1989–1991 рр., що створило передумови для вивчення і наступного запровадження в науковий обіг цього джерельного комплексу. У 1947 р. побачило світ і перше друковане видання обласного архіву, що мало виразний краєзнавчий характер – ґрунтовний хронологічний довідник «Про тимчасову окупацію населених пунктів Чернігівської області і визволення їх Червоною армією (1941–1943 рр.)». Зібрані й систематизовані у цій книзі відомості, незважаючи на цілком зрозумілу тенденційність у доборі фактів, зберігають своє науково-пізнавальне значення і на сьогодні. Іншу книгу – збірник документів «Черниговщина в боротьбі з німецькими окупантами», упорядкований архівістами ще у 1944 р., видати не вдалося [3, арк. 94].

На порядку денному в повоєнний період досить гостро стояло і питання про впорядкування архівних фондів: документи внаслідок багатьох переміщень перетворились на купи розсипу, який вимагав розбирання, систематизації та описування, значною мірою було втрачено і науково-довідковий апарат. Потребували впорядкування і документи обласного архіву, реєвакуйовані з Ульяновська тільки у серпні 1945 р. [6, арк. 6] Обсяги роботи були дуже великі й вимагали концентрації зусиль працівників.

З цією метою в усіх відділах обласного архіву були створені спеціальні бригади під керівництвом провідних фахівців. Форсовані темпи науково-технічного опрацювання документів мали і негативні сторони, породжуючи певний дисбаланс у діяльності архівних установ, формальний підхід до справи. Тим не менше, у 1953 р. державні архіви України в основному виконали це завдання. На Чернігівщині впорядкування матеріалів у філіалах було завершено у 1951 р., а у самому обласному архіві затягнулось до 1955 р. [13, с. 70].

Висновки. Таким чином, історія архівних установ Чернігівщини має досить суперечливий характер. Успішний розвиток архівної справи у 20-х роках 20 століття був зупинений репресіями 30-х років. Війна майже знищила архівну справу в регіоні. Архівні установи відіграли важливу роль у розвитку історико-краєзнавчих студій на Чернігівщині у першій половині ХХ ст. Краєзнавчим змістом так або інакше були насичені усі складові повсякденної діяльності архівістів регіону – комплектація і упорядкування фондів, створення науково-довідкового апарату, видання збірників і добірок документів та матеріалів, публікація статей і оглядів джерел у фаховій і громадсько-політичній періодиці, організація фотодокументальних виставок, проведення наукових конференцій. Вивчення досвіду, набутого архівними установами Чернігівщини у цей суперечливий час, підтверджує думки інших дослідників щодо органічного поєднання архівістики і краєзнавства як потужної підойми наукового рівня регіональної історіографії. Водночас слід зауважити, що науковий доробок чернігівських архівістів тієї доби несе на собі відчутний відбиток панівної ідеології, що певною мірою знецінює його наукове та пізнавальне значення і вимагає уважного критичного аналізу.

Список використаних джерел

1. Болва І. К. Держархів області у роки Великої Вітчизняної війни та відбудови народного господарства / І. К. Болва // Збірник статей, виступів за документами Державного архіву Чернігівської області. – Чернігів, 1998. – С. 52–60.
2. ДАЧО, Ф. Р-647, Оп. 7, Спр. 14, Докладная записка о деятельности архивного бюро во время оккупации области немецко-фашистскими захватчиками (ноябрь 1943 г.), 3 арк.

3. ДАЧО, Ф. Р-647, Оп. 7, Спр. 38, Копии документов, подобранных к сборнику документов «Черниговщина в борьбе с немецкими оккупантами» (апрель 1944 г.), 94 арк.

4. ДАЧО, Ф. Р-651, Оп. 1, Спр. 166, Характеристика и списки уничтоженных и разграбленных немецко-фашистскими захватчиками фондов Черниговского облгосархива (1944 г.), 52 арк.

5. ДАЧО, Ф. Р-651, Оп. 1, Спр. 167, Материалы об ущербе, причиненном немецко-фашистскими оккупантами документальным материалам государственных и ведомственных архивов (1944 г.), 297 арк.

6. ДАЧО, Ф. Р-651, Оп. 1, Спр. 176, Списки фондов Черниговского областного архива, эвакуированных и реэвакуированных из г. Ульяновска (август 1945 г.), 6 арк.

7. ДАЧО, Ф. Р-5036, Оп. 2, Спр. 2, Постановления исполкома Облсовета депутатов трудящихся № 1-281 (4 октября – 13 декабря 1943 г.), 390 арк.

8. Коваленко О.Б. На варті духовних скарбів: архівісти Чернігівщини 20–30-х рр. / О.Б. Коваленко // Сіверянський літопис. – 1999. – № 2. – С. 106–112.

9. Коваленко О.Б. Чернігівська архівна комісія (До 80-річчя з дня заснування) / О.Б. Коваленко // Український історичний журнал. – 1976. – № 12. – С. 121–125.

10. Курас Г. М. Чернігівська архівна комісія та її внесок у вивчення історії України: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.09 / Г. М. Курас. – Дніпропетровськ, 1992. – 19 с.

11. Мітюков О.Г. Радянське архівне будівництво на Україні (1917–1973) / О.Г. Мітюков. – К.: Наукова думка, 1975. – 272 с.

12. Мищак І. Підготовка кадрів архівістів в Україні у післявоєнні роки (1944–1955 рр.) / І. Мищак // Проблеми архівознавства і джерелознавства: Збірник наукових праць до 90-річчя від дня народження В.І. Стрельського. – К., 2001. – С. 81–92.

13. Плетньова Н. О. Радянське архівне будівництво на Чернігівщині / Н. О. Плетньова // Третя Республіканська наукова конференція з архівознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Перша секція: Архівознавство. – К., 1968. – С. 60–77.

14. Ткаченко В. В. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у 20–30-х рр. XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / В.В. Ткаченко. – К., 1995. – 24 с.

15. Щедрина Д. С. Источники опыта борьбы и созидания (История создания и деятельности партийных архивов Украины) / Д. С. Щедрина. – К.: Политиздат Украины, 1987. – 153 с.

16. ЦДАВОВУ, Ф. Р-2, Оп. 10, Т. III, Спр. 3529, Звіти, доповідні записки, довідки, листи та інші документи про роботу державних та

відомчих архівів Української РСР (22 січня 1964 р. – 7 січня 1965 р.), 180 арк.

References

1. Bolva I. K. Derzharkhiv oblasti u roky Velykoyi Vitchyznyanoi viyny ta vidbudovy narodnoho hospodarstva / I. K. Bolva // Zbirnyk statey, vystupiv za dokumentamy Derzhavnoho arkhivu Chernihivs'koyi oblasti. – Chernihiv, 1998. – S. 52–60.

2. DACHO, F. R-647, Op. 7, Spr. 14, Dokladnaya zapyska o deyatel'nosti arkhivnoho byuro vo vremya okkupatsyy oblasti nemetsko-fashyst-skymy zakhvatchykamy (noyabr' 1943 h.), 3 ark.

3. DACHO, F. R-647, Op. 7, Spr. 38, Копиу документов, подобранных к сборнику документов «Черныховшчына в бор'бе с немetskymy okkupantamy» (aprel' 1944 h.), 94 ark.

4. DACHO, F. R-651, Op. 1, Spr. 166, Kharakterystyka y spysky unychtozhennykh y raz-hrablennykh nemetsko-fashyst-skymy zakhvatchykamy fondov Chernyhovskoho oblhosarkhyva (1944 h.), 52 ark.

5. DACHO, F. R-651, Op. 1, Spr. 167, Materyaly ob ushcherbe, prychynennom nemetsko-fashyst-skymy okkupantamy dokumental'nyy materyalam hosudarstvennykh y vedomstvennykh arkhyyov (1944 h.), 297 ark.

6. DACHO, F. R-651, Op. 1, Spr. 176, Spysky fondov Chernyhovskoho oblastnoho arkhyva, evakuovannykh y rezevakuovannykh yz h. Ul'yanovska (avhust 1945 h.), 6 ark.

7. DACHO, F. R-5036, Op. 2, Spr. 2, Postanovlenyya yspolkoma Oblsoveta deputatov trudyashchykhsya # 1-281 (4 oktyabrya – 13 dekabrya 1943 h.), 390 ark.

8. Kovalenko O.B. Na varti dukhovnykh skarbiv: arkhivisty Chernihivshchyny 20–30-kh rr. / O.B. Kovalenko // Siveryans'kyy litopys. – 1999. – # 2. – S. 106–112.

9. Kovalenko O. B. Chernihivs'ka arkhivna komisiya (Do 80-richchya z dnya zasnuvannya) / O. B. Kovalenko // Ukrayins'kyy istorychnyy zhurnal. – 1976. – # 12. – S. 121–125.

10. Kuras H. M. Chernihivs'ka arkhivna komisiya ta yiyi vnesok u vyvchennya istoriyi Ukrayiny: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.09. / H. M. Kuras. – Dnipropetrovs'k, 1992. – 19 s.

11. Mityukov O.H. Radyans'ke arkhivne budivnytstvo na Ukrayini (1917–1973) / O.H. Mityukov. – K.: Naukova dumka, 1975. – 272 s.

12. Myshchak I. Pidhotovka kadriv arkhivistiv v Ukrayini u pislyavoyenni roky (1944–1955 rr.) / I. Myshchak // Problemy arkhivoznavstva i dzhereleznnavstva: Zbirnyk naukovykh prats' do 90-richchya vid dnya narodzhennya V.I. Strel's'koho. – K., 2001. – S. 81–92.

13. Pletn'ova N.O. Radyans'ke arkhivne budivnytstvo na Chernihivshchyni / N.O. Pletn'ova // Tretya Respublikans'ka naukova konferentsiya z arkhivoznavstva ta inshykh spetsial'nykh istorychnykh dystsyplin. Persha sektsiya: Arkhivoznavstvo. – K., 1968. – S. 60–77.

14. Tkachenko V.V. Rozvytok istorichnoho krayeznavstva na Chernihivshchyni u 20–30-kh rr. KhKh st.: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / V.V. Tkachenko. – K., 1995. – 24 s.

15. Shchedryna D.S. Ystochnyky opyta bor'by u sozydanyya (Ystoryya stvorenyya u deyatel'nosti partyynykh arkhivov Ukrainy) / D.S. Shchedryna. – K.: Polytyzdat Ukrainy, 1987. – 153 s.

16. TsDAVOVU, F. R-2, Op. 10, T. III, Spr. 3529, Zvity, dopovidni zapysky, dovidky, lysty ta inshi dokumenty pro robotu derzhavnykh ta vidomchykh arkhiviv Ukrayins'koyi RSR (22 sichnya 1964 r. – 7 sichnya 1965 r.), 180 ark.

Умовні скорочення:

ДАЧО – Державний архів Чернігівської області.

ЦДАВОВУ України – Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Ігнатенко Марина Миколаївна, доктор історичних наук, професор кафедри історії України та культури

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

м. Київ, вул. Антоновича, 39, кв. 12,

e-mail: 8117836@ukr.net

ДАнные ОБ АВТОРЕ

Игнатенко Марина Николаевна, доктор исторических наук, профессор кафедры истории Украины и культуры

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

г. Киев, ул. Антоновича, 39, кв. 12

e-mail: 8117836@ukr.net

DATA ON AUTHOR

Ihnatenko Maryna M., PhD of History, professor, Department of the History and Culture of Ukraine

«Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhoriy Skovoroda State Pedagogical University» Kyiv, 39 Antonovycha St., ap. 12,

e-mail: 8117836@ukr.net.